

Podkarpatská Rus

Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi

2|2010:

Valná hromada 2010 | O nejvyšším orgánu Společnosti | Obrázky ze Sevuše | Ústava ČSR a Podkarpatská Rus | Vasil Coka: Z Dulova bojovou cestou na Moravu | Svědectví Milana Hečka | Hranice mezi státy i lidmi | Ze vzpomínek Ireny Preislerové | Jak se sloužilo v Mukačevu

Rusínské hřivny

Bez velké pozornosti prošumělo letos stodvacáté výročí narození Karla Čapka. Při uvažování (nejen) o tomto jubileu vzpomeňme, že jeden z největších českých spisovatelů první poloviny 20. století patří k českým umělcům, kteří se ve svém díle inspirovali i Podkarpatskou Rusí. Zatímco v historických i vzpomínkových textech se často opakuje, čím Československo přispělo během společného dvacetiletí k rozvoji podkarpatského regionu, mnohem méně uvažujeme v opačném gardu: Čím přispěli Podkarpatská Rus a Rusíni českým zemím? Také toho je totiž hodně. Československý stát našel v Rusínech oddané zastánce republiky. V době jejího ohrožení na sklonku 30. let se mnozí z nich veřejně a důrazně vyslovovali pro zachování ČSR a její obranu. Tisíce mladých Rusínů pak odcházely bojovat se zbraní v ruce proti nacistům. (Nejprve však byli uvězněni v sovětských lágrech, a mnozí v gulagu zahynuli, aniž se jim podařilo záměr naplnit.)

Rusínským příspěvkem je také to, že v českém umění lze zřetelně vysledovat „rusínskou“ inspiraci. Umělci, kteří zemi pod Karpaty navštívili, obohatili naši kulturu vynikajícími prózami, cestopisnými vyprávěním, verši, filmy, výtvarnými díly. Není to jen často připomínaný Ivan Olbracht, ale – a to jmenujeme jen některé za mnoho ostatních – Karel Čapek, Josef Zatloukal, Jaromír Hořec, Vladislav Vančura či Jaromír Tomeček. K motivům Olbrachtova Nikoly Šuhaje, jedné z nejkrásnějších českých meziválečných próz, se opakovaně vracejí scenáristé i hudebníci. Například divadelníci v *Baladě pro banditu* (podle ní byl natočen stejnojmenný film), sourozenci Ulrychovi v muzikálu *Koločava*. Také současní čeští i slovenští filmaři se často obracíjí k tématu Podkarpatské Rusi a Rusínů: Zeno Dostál ve filmu *Golet v údolí*, Jaroslav Brabec v nedávném výtečném televizním snímku *Aljona*, nebo dokumentaristé Pavel Štingl či Marko Škop... A zmíněný letošní jubílant Karel Čapek? Zkuste znovu vzít do ruky jeho baladický příběh *Hordubal!* Vypráví o tom, jak to bylo s životem a smrtí rusínského sedláka a kam se ztratilo jeho srdce. Je to dodnes živá, jímavá a moudrá románová meditace o křehké hranici mezi pravdou a jejími různými výklady, o mezích lidského poznání. Toto vše – a nejen to – je rusínský příspěvek Čechům!

AGÁTA PILÁTOVÁ

Siněvirska Poljana

Mezi přáteli

Nedovedete si představit, jak člověku je, když může pár chvil pobýt mezi skutečnými přáteli. Takovým zážitkem pro mne bylo, když se mi dostalo té cti účastnit se valné hromady Společnosti přátel Podkarpatské Rusi. Opět jsem poseděl v pěkném sídle Domu národnostních menšin v Praze a vyslechl skutečně různorodé názory ze života lidí od „pašeračky dadze z vyhodu“ přes reinkarnaci Brňáků až po život reálný.

Pane Miloši Kopecký, děkuji ti pěkně za to, že jsi dokázal, kam může vést skutečně nefalšované přátelství. Byl léta jsme se nepotkali, nemoci nás ničí, ale nezničíly. Přátelství vydrželo!

Zbude-li chuť a čas čtenářům těchto řádků, viz: www.podkarpatskarus.cz. Seznamte se se Společností – sdružením a partou lidí, mnohdy potomky těch, co za společný stát bojovali a častokrát životy své pokládali. Vězte, že naše Společnost je zde pro sdružování všech přátel. Jeho nynější vedoucí osobnost – obětavá paní Dagmar Březinová – vzala na sebe opravdu nelehký úkol. Ze zahnívajících postsocialistických „stranicky hrabošských“ grup vytvořit opět společnost skutečných přátel. Ti co nepochopili její úsilí i dalších aktivních lidí, odpadli. Například člověk, jež si chtěl vytvořit z důchodců a skromných

potomků lidí, jež museli své domovy opustit, slušné živobytí. Nepochodil. A v Brně a snad i v Liberci v dohledné době mají vzniknou nové odbočky této společnosti skutečných přátel. V Tepličích se obnovuje. Držme jim palce!

Pokračování na straně 10

POZVÁNKA

Vážené přátelé – SLATIŇÁCI!
Jste srdečně zváni spolu s rodinnými příslušníky a známými na přátelské setkání, které se bude konat v sobotu 26. června 2010 od 13 – 19 hodin opět v restauraci hotelu BALKÁN v Praze 5, Smíchov, Třída Svornosti 28.

Přijďte všichni, kteří jste nezapomněli na své přátele a hezká léta prožítá ve Slatině.

Spojení: tramvaje č. 7, 10, 14 do stanice Borovská, nebo metro B, stanice Anděl.
Srdečně zdraví a těší se na shledanou Marie Hrozová, roz. Dostálová, Houdova 10, Praha 5 a její spolupracovníci.

Valná hromada 2010

Toto číslo zahajuje přívětivý článek P. J. Buvaly o letošní Valné hromadě Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, který ilustruje její vstřícnou atmosféru. Však to také bylo namístě – vždyť jsme se sešli v roce dvacátého výročí vzniku organizace.

Jednání probíhalo 17. dubna 2010 v Domě národnostních menšin v Praze, řídil je **ing. Zdeněk Ouško**. Úvodem přednesla zprávu o činnosti **Dagmar Březinová** – přehled akcí v minulém období (mj. přednáška a prezentace fotografií Jiřího Havla, obnovení webových stránek zásluhou ing. J. Ulricha, revize a pořádek v evidenci členské základny, hodnocení časopisu Podkarpatská Rus, výstava Jiřího Vetýšky a další aktivity, o nichž jsme podrobně informovali v průběhu roku v časopise). Revizní zprávu přečetl **Fr. Novák**; mj. zmínil, že přes tři stovky členů neuhradilo příspěvky. Po výzvě v časopise zaplatilo za loňský rok 117 členů. Revizní zpráva také vyzvala valnou hromadu k vyjádření k situaci v brněnské odbočce, která zcela přerušila kontakty s VV

a ani neposlala vyúčtování za loňský rok, což znamená velký problém.

V přehledu hospodaření zazněl výčet příjmů a výdajů za loňský rok. (Jsou k dispozici v dokumentaci VV a budou i na webu.) Také na tomto úseku je problémem odbočka Brno, která nepodalo vůbec zprávu o hospodaření. Tento přístup k organizaci by byl pro SPPR nadále zničitelný. Proto byl valné hromadě podán návrh VV na zrušení odbočky Brno.

Přítomní zástupci odboček přednesli zprávy o činnosti. Předseda odbočky v Jindřichově Hradci **Jiří Vetýška** zmínil vleklé spory v uplynulých letech a připomněl, že organizace v uplynulém období zůstala hodně dlužna svému názvu, obsahujícího slovo „přítel“. Věří však, že nedorozumění nyní ustanou. (Výtah z vystoupení J. Vetýšky o bohaté činnosti v Jindřichově Hradci otiskneme příště.) Za odbočku Brno vystoupila **ing. Desová** (hovořila svým jménem), která uvedla, že brněnský výbor zveřejněný před časem v časopise nepracuje, vše, co se v odbočce koná, ví pouze ing. Chytilek,

Výkonný výbor:
Sofia Bolshakova, Dagmar Březinová,
Josef Havel, Jiří Havel, Jiří Vetýška,
Miloš Kopecký, Radan Lášek,
Zdeněk Ouško, Bruno Sopko,
Vlastimil Svoboda, František Vejr.

Revizní komise:
Dr. Vladimír Fišer, Fr. Novák,
Václav Houška.

o jehož práci ani o hospodaření s financemi nejsou žádné informace.

Za tepleickou odbočku informovala **ing. Bolshakova** o činnosti i problémech; odbočka je složena většinou z přistěhovalců z Podk. Rusi, z nichž mnozí v uplynulém období ztratili práci; odbočka se bude snažit pomoci jim při řešení v jejich problémech, pokračovat v aktivitách pěveckého sboru, usilovat o zachování jazyka a na příští období připravuje další akce.

V poledne přítomní uctili minutou ticha – stejně jako občané celé země – památku obětí letecké katastrofy, při níž přišli o život přední představitelé Polska.

V diskusi vystoupili mj. **P. J. Buvala** s upozorněním na webové stránky společnosti a **Kateřina Romaňáková** hovořila o četných akcích i plánech rusínského souboru Skeljušan (přinášíme na jiném místě čísla); **Ludmila Rychnovská** vzpomínala na dětství na Podk. Rusi, PhDr. **A. Pilátová** hovořila o časopise Podkarpatská Rus, **ing. J. Havel** o stavu a současnost odškodňování za nemovitosti, **S. Bolshakova** s kritikou poznámky k situaci v odbočce v Brně. Ing. D. Desová navrhla zřízení nové brněnské odbočky. K situaci v Brně hovořili i další účastníci jednání. Na závěr byl zvolen nový výkonný výbor a přijato usnesení. Všechny dokumenty valné hromady byly přijaty nadpoloviční většinou přítomných, některé jednomyslně.

(red.)

Foto: Jiří Vetýška

Usnesení

Valná hromada SPPR, o. s., konaná dne 17. dubna 2010

1. schvaluje a) zprávu výkonného výboru o činnosti organizace za uplynulé období,
b) zprávu revizní komise,
c) zprávu o hospodaření organizace,
d) zprávy o činnosti odboček.
2. Valná hromada schvaluje nový výkonný výbor a revizní komisi.
3. VH schvaluje návrh výkonného výboru a revizní komise zrušit brněnskou odbočku SPPR, a to zejména s ohledem na skutečnost, že tato odbočka již delší dobu pracuje a hospodaří zcela samostatně a nepředkládá výkonnému výboru ani revizní komisi vyúčtování svých finančních operací ani zprávy o činnosti. Rozhodnutí vychází i ze současného stavu činnosti odbočky a rovněž ze skutečnosti, že předseda brněnské odbočky oznámil založení nové samostatné organizace. Zrušení odbočky se uskutečňuje v souladu se stanovami SPPR.
4. Valná hromada ukládá výkonnému výboru SPPR a vedení dosavadní

- brněnské odbočky, aby zrušení realizovaly a provedly finanční vypořádání. Současně vyzývá vedení dosavadní brněnské odbočky, aby předložilo výkonnému výboru SPPR vyúčtování finančních operací a stavu pokladny za uplynulé období (r. 2008, 2009) v termínu do 30. 6. 2010.
5. Valná hromada přijímá návrh aktivistů – členů SPPR z dosavadní brněnské odbočky, přítomných na jednání valné hromady, založit v Brně novou odbočku.
6. Valná hromada doporučuje k realizaci náměty pro činnost SPPR v příštím období formulované ve výroční zprávě. Na základě podnětů a diskuse doporučuje zejména: usilovat o získání finančních prostředků pro vydání Pamětí prof. Světlý Mathauserové, uskutečnit literárně-hudební pořad na památku Jaromíra Hořce, uskutečnit promítání filmových (DVD) dokumentů z Podkarpatské Rusi, prohloubit spolupráci s Klubem Rusínů a přátel PR (např. formou asociace).

Praha 17. 4. 2010

Obrázky ze Sevluše

V seriálu Historie podkarpatských měst se v tomto čísle budeme věnovat dějinám hradu a města Sevluš (dnes Vinohradiv s počtem 28 tisíc obyvatel), nacházejícího se v předhůří Karpat na rumunsko-maďarském pomezí. Na skalnatém pahorku, který vybíhá z masivu Černé hory na východní straně města, jsou nenápadné zříceniny starobylého hradu, stojícího na místě dávné tvrze. Sevlušský hrad, zvaný také Kankov, dal vybudovat magnát Benedikt Borša na počátku 14. století v době bojů, k nimž došlo po vymření rodu Arpádovců. Když se bratr Benediktův, palatín Kopasz, vzbouřil proti králi Karlu Robertovi I., byl hrad v r. 1317 dobyt a rozbořen. Pravděpodobně počátkem 15. století došlo k obnově hradu rodem Perényiů, jehož předkové pocházeli z městečka Perin ležícího jihovýchodně od Košic. Tento hrad měl dvě části: františkánský klášter a proti němu šlechtický zámek. Obě stavby byly obehnané společnými vnějšími náspy, takže tvořily jednotný hradní celek. K hradní studni se váže pověst, která je v úzkém vztahu k osobě františkánského mnicha Jana Kapistrana, o němž je známo, že měl velikou zásluhu na bělehradském vítězství nad Turky dne 21. července 1456. Bez pomoci křížáků, které vedl, by Jan Hunyady stěží odrazil 150.000 útočících Turků a osvobodil město. Tři měsíce po tomto vítězství Jan Kapistran zemřel ve slovinském Výloku a byl pochován v tamějším františkánském klášteře. Hned po jeho smrti ho začal lid v Uhrách uctívat jako světce a již král Matyáš I. usiloval v Římě o jeho svatořečení, k němuž však došlo teprve r. 1690.

Když Turci po dobytí Bělehradu r. 1521 začali ohrožovat i slovinský Výlok, bylo na pařížské generální kapitulní schůzi řádu sv. Františka rozhodnuto o převezení těla Jana Kapistrana do bezpečí. Volba padla na dobře opevněný klášter v Sevluš, který byl v té době jedním z nejvýznamnějších františkánských klášterů. Tak se podle pověsti dostaly ostatky mnicha Jana z daleké Slavonie do Sevluše, kde byly pochovány do hrobky v kostele, aby tam v klidu odpočívaly navěky.

Ale v knize osudu bylo stanoveno jinak. Sváté ostatky, zachráněné před Turky, stihla jiná, netušená pohroma, která přišla, odkud by ji nikdo neočekával. V době politických zmatků a stranických bojů po bitvě u Moháče r. 1526 začala se v Uhrách šířit reformace a protestantství. Mnoho osob jak stavu měšťanského, tak šlechtického, opouštělo římskokatolické náboženství a přestupovalo k nové víře. K protestantům přestoupil s celou rodinou i Fr. Perényi, který se stal pravou rukou sedmihradského knížete Jana Zikmunda, hájícího samostatnost Sedmihradska proti Ferdinandovi I. Habsburskému. Což bylo podnětem k tomu, aby k reformaci přestoupili i všichni jeho poddaní a mocný sevlušský magnát nemilosrdně vyháněl ze svých statků katolické kněžstvo. Jednoho dne r. 1556 napadl se svými zbrojnoši i františkány v klášteře na hradě. Bez ohledu na to, že jeho vlastní předkové jim kdysi udělili veliké výsady, pobil několik bránců se mnichů a ostatní vyhnal. Ostatky Jana Kapistrana nařídil vhodit do hluboké hradní studny, zavalit kameny a studnu

zaházet. Vzácné chrámové klenoty a kalichy zůstaly ukryty v podzemním sklepení na neznámém místě. Když krátce nato, r. 1557, velitel císařských vojsk E. Telekessy prudkým útokem dobyl sevlušský hrad a Fr. Perényiho s celou rodinou zajal, spatřovalo v tom veřejné mínění zasloužený trest Boží.

Asi za sto let se rod Perényiů vrátil do lůna církve katolické, dostal zpět své statky a znovu povolal vypuzené františkány, aby ve městě, které se změnilo zatím ve zcela protestantské, a v okolních osadách šířili katolictví. Místo kláštera na hradě, z nějž mezitím zbyly jen rozpadávající se trosky, vystavěli menší klášter s kostelem přímo ve městě Sevluš. Tolik legendární historie studny sevlušského hradu s ostatky sv. Jana Kapistrana. Dlužno dodat, že lidé po staletí nepátrali po klášterním pokladu jen v troskách hradu. Pověstné sklepení hledali i na sousední Černé hoře, vyhaslé sopce se zasutým kráterem. Tam se nachází jeskyně plná vody, podobající se sklepu, ale proniknout do ní se podařilo jen několika málo jednotlivcům. Zatím však bez valného výsledku, alespoň pokud jde o nalezení pokladu.

Jak patrně, dějiny města jsou úzce spjaty s osudy hradu. Sevluš bývala sídlem Ugošské župy (1191 km²) – nejmenší v celém Uhersku. Panovníci nadali město mnohými privilegii. Ve 14. století se stala městem královským, jež vzkvétalo německou kolonizací. Tě je třeba děkovat také za počátek dnešní viniční kultury. V 16. století rod Perényiů dal postavit na okraji Sevluše své nové sídlo – zámek, původně přízemní, později zvýšený o barokní poschodí. V hlavní dvoraně zámku byla umístěna freska Svatba Ahasvera s Esterou, v řadě místností se nacházely rodinné a historické obrazy. Na Sevluš se vztahuje známé historické rčení „Ügocsa non coronat“, vyslovené na sněmu župní šlechty. Snad se týká již volby Ferdinanda I. r. 1527 uherským králem, spíše však schválení pragmatické sankce r. 1713, o které se rozhodovalo coronat – non coronat. Župní sněm ji neschválil.

Sevluš bývala bohatým městem, později však její význam poněkud upadl. Když v květnu 1920 do města dorazily první čs. jednotky – příslušníci 21. Čáslavského pluku –, aby převzaly Sevluš od rumunských úřadů, město se vzpamatovávalo z dlouhého období válečných útrap a nejistoty. V místním platebním styku se používala vlastní nouzová platidla a rumunská měna, čs. koru-

Vyrážíme na lov! Olda Havlásek se za chvíli připojí k tatínkovi, vášnivému nimrodovi. Sevluš, 1936

ny byly zaváděny jen postupně. Sevluš byla stanovena prozatímním sídlem Marmarošské župy a v první polovině 20. let zde působí i župní úřady (po administrativní reformě v r. 1927 se Sevluš stala okresním městem). S cílem zlepšení dopravního spojení s Rumunskem dala čs. vláda v r. 1923 znovuzřídit u Sevluše 421metrový pěší most přes Tisu, který byl ve své době raritou – byl nejdelším krytým dřevěným mostem v republice.

Později dochází ke konsolidaci poměrů, ve městě jsou vybudovány dva mlýny, výrobu rozšiřují lihovar, cihelna, pila a továrna na svíčky, rozvíjí se těžba liparitu a trachytu ve státních lozích ve svahu Černé hory. Mění se i ráz města; ve 20. letech je zřízená státní kovodělná škola (na úrovni dnešní nižší průmyslovky), v r. 1930 let je na Masarykově náměstí postaven nový „obecní dům“ – radnice, místní nemocnice je rozšířena o nový pavilon. Na jihovýchodním konci Sevluše vzniká nová čtvrť, kterou tvoří rodinné domky českých usedlíků. Mezi známé české podnikatele patřili: obchodník se smíšeným zbožím a provozovatel jídelny A. Braha, řezník a uzenář J. Nový, pekař K. Xakuška nebo obchodník s vínem Sova.

Pokračování na straně 5

Úřad pro nákup tabáku

Valná hromada je nejvyšším orgánem SPPR

Pokládám za potřebné informovat členy SPPR, hlavě ty, kteří se nemohou pravidelně zúčastňovat valných hromad, o jednání tohoto shromáždění z pohledu předsedy mandátové komise, jímž jsem byl na obou posledních valných hromadách.

Postup valné hromady je dán stanovami SPPR článkem VI, odstavcem 4: „*Valná hromada je usnášení schopná, je-li přítomna nadpoloviční většina členů. Není-li ve stanovenou hodinu přítomna nadpoloviční většina členů, pak po půlhodinové přestávce je usnášení schopná při zjištěném počtu přítomných členů. O této situaci musí být pořízen písemný zápis.*“

Všechny tyto body byly splněny, v 10.30 hod. bylo stanoveno číslo-kvorum pro schválení kteréhokoliv návrhu na valné hromadě vzneseného. Mandátová komise o tom učinila zápis. Sami přítomní členové mohli transparentně sledovat jednotlivá hlasování. Většina návrhů byla jednoduše schválena, včetně hlasování dle článku VI, odstavce 3. písmene „k“ ve znění: „*Valná hromada projednává a rozhoduje o zrušení dosavadních odboček.*“ Po diskusi byla na návrh pléna a výkonného výboru SPPR zrušena brněnská odbočka. Z brněnské odbočky zde bylo přítomno 5 členů. Nikdo se nezdržel hlasování.

Pro informaci všem našim členům nutno uvést skutečné důvody pro zrušení odbočky, tak, jak je projednala valná hromada:

Brněnská odbočka nechala o sobě naposledy slyšet na stránkách našeho časopisu (1/2009) a ač nepřítomní, brněnští kandidáti byli jmenováni na valné hromadě 25. dubna 2009, konané v Domě národnostních menšin v Praze jako kandidáti do výkonného výboru SPPR. Uplynul rok. Žádná jiná informace nám dána nebyla. Žádný zápis, žádný seznam členů (ten nikdy nebyl a ani dnes jej brněnská odbočka nemá), o ustavení nové společnosti také ani řek, žádné vyúčtování činnosti. A přitom výbor odbočky čítal 7 členů. Jen pan Kozelka projevil zájem o získání seznamu členů brněnské odbočky. Zde byly porušeny stanovy v tomto bodě: článek IX, odstavce 9. „*Odbočky každoročně předkládají výkonnému výboru Společnosti vyúčtování finančních prostředků.*“ Všechny odbočky vždy odevzdaly vyúčtování kromě brněnské. Je to důležité z toho důvodu, že *právní subjektivitu má výhradně výkonný výbor Společnosti* (článek IX, odstavce 8 stanov). Bylo nutno dát včasné daňové příznání, i proto musela být brněnská odbočka valnou hromadou zrušena a příznání uděláno bez ní, jinak by byla vinou brněnské odbočky celá Společnost mimo zákon a to jsme nechtěli. A já se ptám, kdo za to může: „O tomto jednání se takto dohodl výbor brněnské odbočky ve složení Ing. Dita Desová, Ing. Arnošt Mader, JUDr. Ludmila Krátká, Mgr. Petr Kozelka, Ivana Kladenská, Rudolf Štursa, ing. Libor Chytilík? Nadpoloviční většinu tvoří 4 členové výboru brněnské odbočky. Musela se tedy takto dohodnout nejméně polovina výboru.

Proč se skrýváte a neřeknete to všem členům SPPR? Nebo jste nahlásili složení výboru jiné? To potom dělá dojem, že tam žádný výbor prakticky není. Ptám se vás: Toto je vaše kolektivní rozhodnutí, vás – členů tehdy brněnské odbočky? A řeknete členům SPPR, jak nyní podáte daňové příznání, jak vám nakazuje zákon? Kdo z vás se k té zodpovědnosti přihlásí? Pan Chytilík uvádí 23.4. 2010 stav členů v brněnské odbočce 150-200 členů, to taky může být cca 30.000 Kč vybraných na příspěvcích. Hodně lidí SPPR by si to přálo vědět. Na valné hromadě tyto otázky zazněly, ale čísla brněnské odbočky jsou stále utajena.

Ing. Chytilík při mnoha příležitostech uvádí, že SPPR dostává každoroční dotaci přes 100.000 Kč. I tady podává členům lživé informace. Byli bychom rádi za takovou částku, ale pravda je jiná. Navíc při projednávání grantové komise byl i několika dlouholetým žadatelům vydávajících noviny zrušen příspěvek úplně. Byla tam také přetřásána negativní informace od ing. Chytilky a navrženo nám snížení o 20 tis. Kč. Na to jsem musel ostře reagovat a uvést ostatní členy komise do reality. *Chceme naopak časopis zlepšit, neboť máme hodně členů starších, kterým je časopis jediným pojátkem s Podkarpatskou Rusí.* Bude tištěno jen tolik výtisků, kolik máme platících členů a číslo bude každoročně aktualizováno. Omlouváme se novým členům, kteří ani loni nedostávali časopis, neboť nebyli v evidenci členů z toho důvodu, že je brněnská odbočka nepřiznala. Jednotliví členové brněnské odbočky jsou vysokoškolsky vzdělaní lidé, tak ať ctí alespoň stanovy SPPR! Nyní znovu přišel od brněnské odbočky dopis (opatřený jejím razítkem – tedy od všech těchto členů dnes již bývalé odbočky) s neuvěřitelnými údaji a požadavky.

Toto číslo 2/2010 ještě dostanou všichni členové, aby byli informováni. Číslo 3/2010 jen ti, kteří zůstali dál členy SPPR a budou mít zaplacenou k termínu na účet SPPR, jak je uvedeno jinde. Bereme zároveň v úvahu, že někteří mohli přestoupit nebo i vystoupit. Pokud by někteří členové měli zaplacenou a nepřišel jim časopis, prosím ozvěte se, rádi ho pošleme a omlouváme se za bývalou brněnskou odbočku, že do toho vnesla tolik zmatku. Bereme v úvahu, že někteří přestoupili do nové společnosti *Přátelé Podkarpatské Rusi* a přejeme jim hodně pohody v této společnosti.

Za mandátovou komisi opakovaně sdělují všem členům bývalé brněnské odbočky, že tato odbočka SPPR byla pravoplatně zrušena řádně svolanou valnou hromadou, a to nadpoloviční většinou přítomných, tím zanikl i její výbor. Není tudíž možné, aby bylo dál těmito členy používáno razítko SPPR a jiné tiskopisy s hlavníčkou SPPR. Ostatní složky bývalé odbočky Brno mají být panem Chytilíkem a jeho členy bývalé odbočky připraveny k archivaci a předány nejdéle do konce června. Členové, kteří v Brně a okolí zůstávají i nadále členy SPPR, mají zájem si utvořit novou odbočku, jak bylo

Zasláno z Brna

Vzhledem k situaci v Brně považuji za vhodné informovat o vývoji v odbočce v uplynulém období. I když jsme se pravidelně scházeli, program byl vždy celkem stejný a demotivující. Ing. Chytilík vedl monolog, do něhož bylo velmi obtížné zasáhnout a veškeré rozhodování prováděl sám, bez schválení výboru, nebo i přes jeho námitky. Poslední setkání proběhlo oficiálně začátkem prosince 2009. Pak už jsem se pouze dozvěděla, že zakázal předat výkonnému výboru v Praze účetní materiály a seznam členů. To vše vedlo k tomu, že činnost odbočky byla na valné hromadě v Praze ukončena. V současné době bychom rádi činnost v Brně obnovili a pokračovali v dlouholeté tradici, ovšem v souladu se stanovami. Členové budou dál dostávat časopis PR, budou se konat besedy s kulturním programem, zájezdy na PR, vystoupení ruských umělců na akcích v Brně...

Zájemci o pokračování členství v SPPR v Brně se mohou písemně nebo telefonicky přihlásit na následujících kontaktech: Ing. Josef Havel, Pellicova 35, Brno, tel.: 543217599; Ing. Dita Desová, Lukovany 178, 664 84 Zastávka, tel.: 737931500. Setkání členů nové odbočky proběhne v měsíci červnu v Brně, o termínu a místě budou přihlášení členové informováni. Ještě je třeba podotknout, že Ing. Chytilík plánuje vyvíjet aktivity jiné OS, na SPPR nezávislé, a je samozřejmě možné členství v obou těchto OS.

DITA DESOVÁ

Sdělení

Domnívám se, že většina našich čtenářů dostala poštou nový časopis nazvaný *Přátelé Podkarpatské Rusi*, jehož vydavatelem je ing. Libor Chytilík.

Celá strana 6 je v něm věnovaná mně a mým výsledkům ve věci odškodnění majetkové újmy. Podobných dopisů od pana Chytilky mám celkem asi 15. Dosud byly adresovány pouze mně, jenže v časopise byly jeho sentence podle mých informací rozeslány na 800 adres. Jak jsem se zároveň dozvěděl, moji odpověď prý mi výše zmíněný časopis nezveřejní.

Nemíním se k tomu co je ve zmíněném článku uvedeno, vůbec vyjadřovat a doufám, že soudný čtenář pochopí proč. Děkuji za pochopení.

Ing. JOSEF HAVEL,
předseda OS Podkarpatská Rus

jimi navrženo na valné hromadě, která to přijala. *Budou tak pokračovat v dvacetileté práci Společnosti přátel Podkarpatské Rusi i nadále, neboť na valné hromadě k tomu dostali mandát, o který požádala ing. Dita Desová.* Nová odbočka bude utvořena na ustavující besedě, kde hlavním bodem bude založení brněnské odbočky a program její činnosti.

FRANTIŠEK VEJR

Ústava ČSR a Podkarpatská Rus

Prozatímní národní shromáždění přijalo 29. února 1920 Ústavní listinu Československé republiky. Do nejvyššího zákona státu byla zakotvena i autonomie Podkarpatské Rusi, což mělo demonstrovat význam svrchované státní moci Československa na podkarpatoruském území. Toto rozhodnutí mělo velký význam i pro Podkarpatskou Rus a zaujalo přední místo v dějinách Rusínů. Poprvé ve svých tisíciletých dějinách byli uznáni jako svébytný, svobodný, státoporný národ. O své ústavní právo Rusíni usilovali od „jara národů“ – od revoluce 1848-1849. První rusínský politik Adolf Dobrjanský v té době vytvořil ucelený státní rusínský program, dokonce v několika modifikacích, jenž předpokládal uznání Rusínů jako svébytného středoevropského národa a reorganizaci Rakouské říše, od roku 1867 Rakousko-Uherské monarchie, ve federaci svobodných národů. Bohužel Dobrjanský vyslyšen nebyl, ke škodě samotné monarchie a všech jejích národů. To také bylo jednou z příčin, proč Rusíni nepřijali po rozpadu monarchie v roce 1918 mlhavý projekt autonomie nabídnutý jim maďarskou vládou. V rozhodujícím momentu evropských dějin, po rozpadu tří říší – Rakousko-Uherské, Ruské a osmanské – a uspořádání nové Evropy na Pařížské mírové konferenci v roce 1919 se Rusíni rozhodli pro nový stát, Československou republiku. Ta jim ústy svých zakladatelů, hlavně T. G. Masaryka, slíbila postavení rovnoprávného, svébytného, státoporného národa.

Dne 10. 9. 1919 byla podepsána vítěznými státy s Rakouskem mírová smlouva v Saint-Germain-en-Leye. Součástí smlouvy byla tzv. malá minoritní smlouva, podle níž, zejména článků 10. až 13., byla Podkarpatská Rus právoplatně začleněna do Republiky československé. Musíme zopakovat podmínky tohoto začlenění, protože v zákoně č. 121/1920 pak byly podstatně modifikovány.

Podle 10. článku mírové smlouvy se Čes-

koslovensko zavazovalo, že: 1) zorganizuje rusínské území jižně od Karpat v hranicích, určených hlavními mocnostmi, jako autonomní jednotku v československém státě a udělí mu nejvyšší míru samosprávy, jaká se může srovnat s jednotou státu československého; 2) území Rusínů jižně od Karpat bude mít svůj zvláštní sněm. Ten bude vykonávat zákonodárnou moc ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, ve věcech místní správy a v ostatních otázkách, kterými jej pověří zákony Republiky československé. Guvernér území Rusínů, který bude jmenován prezidentem republiky, bude odpovědný rusínskému sněmu. Ustanovení 12. článku mírové smlouvy požadovalo, aby úředníci na území jihokarpatských Rusínů byli vybíráni pokud možno z obyvatel tohoto území. 13. článek mírové smlouvy požadoval, aby Podkarpatská Rus měla spravedlivé zastoupení v zákonodárném sboru ČSR. Mírová smlouva ale neurčila lhůtu, ve které měla být autonomie Podkarpatské Rusi uskutečněna.

Ustanovení minoritní saintgermainské mírové smlouvy o autonomii Podkarpatské Rusi však nebyly doslovně převzaty do Ústavní listiny. V komplexní podobě byly obsaženy v ustanoveních první kapitoly § 3, odstavce 2–9, ústavního zákona č. 121/1920 Sbírky zákonů a nařízení. Zákonodárným orgánem měl být na Podkarpatské Rusi sněm (§ 3, odstavec 3, Ústavní listiny). Avšak volební předpisy upravující volby do rusínského sněmu vydány nebyly. Sněm byl oprávněn vydávat zákony v otázkách jazykových, vyučovacích, náboženských a místní správy. Podle závěrečného ustanovení § 3, odstavce 4, Ústavní listiny se zákony autonomního sněmu stávaly platnými až po jejich podpisu prezidentem republiky, což bylo odklonem od ustanovení mírové smlouvy. Dalším omezením zákonodárné moci autonomního sněmu bylo ustanovení článku 2 uvozacího zákona (kterým byla uvozena Ústavní listina), podle nějž byl ústavní soud

kompetentní rozhodovat o platnosti či neplatnosti zákonů vydaných sněmem Podkarpatské Rusi. V čele výkonné moci na Podkarpatské Rusi měl být podle § 3 Ústavní listiny guvernér, jmenovaný prezidentem republiky na návrh vlády. Byla to další odchylka od formulace mírové smlouvy, podle které měl být guvernér autonomního území odpovědný rusínskému sněmu. Podle ústavy se sice guvernér stal vysokým státním úředníkem, ale úplně závislým na čs. vládě. V modifikované podobě byl v ústavě zakotven článek mírové smlouvy požadující spravedlivé zastoupení Podkarpatské Rusi v parlamentu republiky. V ustanovení § 3, odstavec 5, Ústavní listiny se hovoří pouze o zastoupení přiměřeným počtem poslanců a senátorů v mezích příslušných čs. volebních předpisů. To znamenalo, že sněm Podkarpatské Rusi nemohl určovat ani počet poslanců a senátorů, ani způsob jejich volby. Autonomnímu sněmu bylo rovněž odepráno právo posílat své zástupce do Národního shromáždění.

Schválení Ústavy Republiky československé znamenalo rovněž začátek nové etapy v organizaci čs. správy Podkarpatské Rusi. Nařízením č. 356 Sbírky zákonů a nařízení ze dne 26. dubna 1920 se čs. vláda usnesla o změně Generálního statutu. Do čela místní výkonné moci byl nyní místo administrátora postaven guvernér, jmenovaný prezidentem na návrh vlády, a to na dobu, než se ustaví sněm Podkarpatské Rusi. De iure měl guvernér nejširší pravomoc: měl zastupovat Podkarpatskou Rus na jednáních s ústřední vládou, potvrzovat nařízení a rozhodnutí civilní správy, jmenovat úředníky do státních a církevních úřadů, jmenovat pracovníky soudů, státních orgánů s výjimkou pošty, železnice a celní správy. Civilní správa a viceguvernér měli povinnost informovat guvernéra o své činnosti.

IVAN POP

(Dokončení v příštím čísle)

Obrázky ze Sevuše

Dokončení ze strany 3

V období 30. let, kdy ve městě působili okresní hejtman dr. Hlaváček a starosta K. Volenský, se Sevuš stala významným střediskem zemědělské výroby, hlavně pokud jde o pěstování obilí, ovoce, vína a chov skotu. Rostoucí produkce tabáku vedla k vybudování úřadu pro nákup této komodity a velkokapacitní sušárny tabáku. V roce 1935 se pravidelně konají trhy dobytka. V r. 1935 se v Sevuši ustavil první rybářský klub, který od majitele práva rybolovu statkáře Ž. Perényiho pronajal okolní povodí Tisy. Předsedou klubu byl zvolen řeckokatolický farář L. Dudinský, jednatelem notář J. Ludvík. Aktivní činnost rovněž rozvíjelo sdružení myslivců (hejtman dr. Hlaváček, okresní cestmistr Havlásek a další).

V období 1. ČSR došlo i v menších městech Podkarpatske Rusi jako Sevuš k velkému národnímu obrození Rusínů a jejich kulturních a historických tradic. Stovky nadaných mladých žáků pokračovaly po ukončení rusínské měšťan-

Nádraží ČSD v Sevuši. Zde měl ve 30. letech v nájmu bufet V. Svoboda, tatínek O. Čechákov

Masarykovo náměstí - místo jarmarků a trhů. Vpravo budova městské radnice (s věžičkou)

ské školy v Sevuši v gymnaziálních studiích v Chustu, Mukačevu nebo Užhorodě, další si pak zvyšovali vzdělání na univerzitách. V Sevuši do r. 1935 působil arciděkan E. Sabov, který napsal rusínskou mluvnici pro střední školy a vydal antologii písemnictví Podkarpatské Rusi. Stál v čele časopisu „Karpatský svět“ a byl doživotním předsedou společnosti A. Duchnoviče. V Sevuši pracovala také soukromá tiskárna, vycházely místní noviny a v období 1938/1939 také časopis „Tisa“. Několik let zde působila akademická malířka M. Špálová, jejíž manžel byl ředitelem již zmíněné státní kovodělné školy. Věnujme závěrem tichou vzpomínku na sevušské rodáky, kteří již nejsou mezi námi – na F. Benharta, spisovatele, literárního vědce a velkého přítele Slovinska, O. Čechákovou, která patřila k prvním členům Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, a J. Koláře. Rád bych také poděkoval Sevušákům a skalním místním patriotům – S. Malčerovi, O. Havláskovi a V. Sittovi za cennou pomoc, poskytnutou při přípravě tohoto článku.

VLADIMÍR KUŠTEK

Vážení členové Společnosti, děkujeme všem, kteří zareagovali na „seznam neplatičů“, zveřejněný v časopise č. 1/2010 s výzvou o uhrazení členského příspěvku. Dostali jsme 115 dopisů a mailů s nahlášením různých změn.

Přesto ale stále ještě zbývá 200 adres tzv. mrtvých duší. Znovu opakujeme, že pokud se tyto lidé neozvou do 30. 8. 2010, budou z databáze členské základny vyškrtnuti. Nedostanou tedy již časopis č. 3/2010

Členský příspěvek lze zaplatit:

- 1) bankovním převodem na číslo účtu 12939111/0100,
- 2) složenkou na adresu: SPPR, DNM, Vocelova 3, Praha 2, 120 00.

Dagmar Březinová

* **Profesor P. R. Magocsi** z torontské univerzity, který se zabývá rusínskými dějinami, byl na přelomu dubna a května v Praze, kde

se mj. sešel se zástupci Společnosti přátel Podkarpatské Rusi. Pohovořil o činnosti organizace a o situaci v rusínské národnosti menšiny v Česku.

* **O dějinách a současnosti Podkarpatské Rusi**, o vyhlídkách na autonomii či jiné formy samosprávy Zakarpatské oblasti Ukrajiny i dalších aktuálních otázkách se hovořilo koncem dubna v Prešově na 8. vědeckém semináři, který pořádal Institut rusínské jazyka a literatury Prešovské univerzity. Po historicko-politologické přednášce prof. P. R. Magocsiho následovala diskuse, jíž se účastnila odborná veřejnost i představitelé rusínské národnosti na Slovensku.

* **Aktuální publikace**, zajímavé i pro naše čtenáře, nabízí e-shop Vladimíra Hulína-Mihalece: *Železniční atlas Ukrajiny* – pro ty, co mají vlak raději, než auto; Dvě nová DVD „Krajina – historie ukrajinských zemí“ a „Chlebová gilotina“ – pro ty, koho zajímá his-

Z výstavy fotografií Jiřího Vetýšky

torie Ukrajiny; Ukrajinsko-slovenská konverzácia; Československé stopy na Podkarpatské Rusi – nové série pohlednic v reedici.

Beseda brněnských speleologů

Brněnští speleologové, křtění Macochou a Moravským krasem, prozkoumávají území bývalé Podkarpatské Rusi. O jejich objevech a snaze zkoumat dle starých map a nalézt další možné krasové útvary, a vytrvale hledat možné pamětníky míst dnes zarostlých mohutným křovím, pojednávala beseda v Domě národnostních menšin v březnu t.r. Objevitelé jsou vedeni obdivuhodným nadšením a nezkomírající vírou, že naděje neumírá nikdy.

Vyprávěli také o Solotvině – o solných dolech sousedících s lázněmi, které jsem navštívil v ro-

ce 1997 se skupinou členů Společnosti přátel Podkarpatské Rusi. Tehdy jsme také rozmlouvali s tehdejšími primářem lázní, jenž projevil zájem o návštěvy našich pacientů trpících astmatem a dalšími dýchacími potížemi.

Vzal jsem si to tehdy s členkou společnost Marikou Křížovou – Parkányovou za své, ale nepochopení a nechuť Ministerstva zdravotnictví poslat do Solotviny expedici našich lékařů na prozkoumání možností, a ovšem také následné kruté povodně v letech 1998 a 1999, tyto záležitosti odložily. K problémům spojeným

s případnou spoluprací přispělo také zavedení vízové povinnosti mezi Ukrajinou a ČR. Domnívám se, že zpráva brněnských speleologů by mohla přispět k novému oživení této myšlenky. Byl by to výrazný a praktický úspěch těchto snah, které by přispěly ke sblížení obou států.

Vyprávění speleologů, pořádané Společností přátel Podkarpatské Rusi, zaujalo asi třicet posluchačů a diváků, kteří se těšili na další možné objevy těchto vytrvalců.

VLASTIMIL SVOBODA

ZE ŽIVOTA RUSÍNŮ (NEJEN) NA SLOVENSKU

* **Sdružení inteligence Rusínů Slovenska slaví letos 15. výročí založení.** ZIRS (slovenská zkratka názvu) vyvíjí činnost především pro zachování národní identity Rusínů, jako ochránce národního povědomí; uplynulých patnáct let strávil činorodou prací na tomto poli. Na květen připravilo Sdružení mimo jiné **fotoplenér nazvaný Mojimi očami** a několik promítání **dokumentárního filmu Jozef a jeho bratia**. Fotoplenér byl prezentován 22. května v Šumiaci, projekce zmíněného dokumentu (režisérky Anny Hlaváčové) proběhly například 29. května v Beloveži, 30. května v Lukově a ten samý den v Prešově.

* Je potěšitelné, že **k rusínské národnosti se na Slovensku hlásí čím dál víc mladých lidí.** Pořádají mimo jiné tradiční rusínské zábavy, koncem dubna se například uskutečnila podobná zábava v Košicích. Setkalo se tu asi dvě stě mladých lidí, aby se při lidové i moderní muzice bavili a přihlásili se k vlastním kořenům.

* **Předsedu Světové rady Rusínů Ďuru Papugu přijal 3. května v Užhorodě nový gubernátor Zakarpatské oblasti Ukrajiny Olexandr Ledina.** Mluvílo se mimo jiné o závěrech Světového kongresu Rusínů i o rusínských aktivitách nejen na Podkarpatské Rusi.

* Ve Staré Lubovni byl po dlouhých letech vý-

stavby vysvěcen pravoslavný chrám. Vysvětil ho arcibiskup prešovský a Slovenska vладыka Ján.

* **Ikonostas z řeckokatolického kostela svatého Michaela Archanděla** ve skanzenu ve **Staré Lubovni** (kostel původně stál v Matisovské) se po dvou letech restaurování vrátil zpět na své místo. Na restauraci se podíleli odborníci mnoha profesí, takže vzácná relikvie je zpět ve své původní kráse.

* **Dvakrát z oblasti folklóru:** Členové folklórního souboru Chemlon a pěvecké skupiny Hačure z Humenného vystoupili během oslav 30. výročí založení Folklórního souboru písní a tanců Przemysl v Polsku.

* **Mladí folkloristé z okresu Stará Lubovňa získali několik ocenění na krajské soutěži v Raslavicích.** Soutěžilo se ve čtyřech kategoriích: pěvecké kolektivy, zpěváci – sólisté, lidové muziky a sólisté – instrumentalisté.

* **Řečtí katolíci na Slovensku poděkovali Bohu za milost**, které se jim dostalo v bývalém Československu, za to, že v těžké zkoušce, kdy chtěl komunistický režim řeckokatolickou církev zlikvidovat, obstáli. Liturgií v katedrále svatého Jana Křtitele v Prešově vyvrcholila vzpomínka řeckokatolické církve na tzv. Prešovský sobor, od kterého letos uplynulo 60 let. Vzpomínka byla součástí mezinárodní vědecké

konference na téma Církev v okovech totalitního režimu.

* V Prešově odstartovaly začátkem května celoslovenské **oslav Dne Evropy.**

* Vyšla nová kniha pro milovníky a znalce rusínské folkloru. Jmenuje se **Ludové písně, muzika a tance Rusínů východního Slovenska** a jejím autorem je Ivan Čizmár. Jako přílohu obsahuje multimediální DVD. Vydalo nakladatelství Svidník. Knihu lze objednat na mailu IvanCizmar@zoznam.sk nebo na telefonu 0907 359 012.

* Na internetové adrese www.rusyn.sk najdeme rozhovor s politologem Alexandrem Dulebem, **členem skupiny Rusínů, která přišla s iniciativou založit regionální politickou stranu.** Těžiště činnosti by se mělo odehrávat na severovýchodě Slovenska. V rozhovoru se mimo jiné píše, proč nejsou Rusíni spokojeni s dosavadními politickými stranami, které často ujistovaly, že obhajují zájmy národnostních menšin.

* Na stejném internetovém webu nalezneme i dvoudílnou práci na téma **Rusíni v Chorvatsku: historie a současnost.**

* Prezident Chorvatska Ivo Josipovič převzal záštitu nad oslavami **Dne Rusínů v Chorvatsku.** Ty vyvrcholily 29. května ve Vukovaru.

(top)

Hodina vojenské tělovýchovy pod mukačevským hradem Palanok, září 1934

Jak se sloužilo... v Mukačevu

Československé vojenské jednotky byly v Mukačevu dislokovány od ledna 1919 až do odstoupení města Maďarsku 10. listopadu 1938. Od ledna 1920 do prosince 1937, kdy byly postupně brigád zrušeny, zde sídlilo velitelství Dvacáté třetí brigády. Na mukačevském hradu Palanoku z 11. stol., který byl v roce 1896 adaptován na kasárny, byl od září 1919 do února 1938 posádkou Pěší pluk 19. Od února 1938 zde sídlil II. a III. prapor chustského Pěšího pluku 45. Dále byl v Mukačevě posádkou Dělostřelecký pluk 112 a Dragounský pluk 10, pro který byl v druhé polovině 30. let pod Palanokem vystavěn moderní kasárenský komplex včetně stájí. Pro odvedence z Čech byla služba v multietnickém podkarpatském městě téměř exotickou životní zkušeností. (Za zapůjčení snímků z rodinného fotoalba děkujeme MUDr. J. Urbanovi.)

Stránku připravil RADAN LÁSEK

Pěší družstvo v plné polní se hlásí po návratu z cvičení veliteli, říjen 1934

Oblíbené byly vycházky podél Latorice ke klášteru Vasiliánů

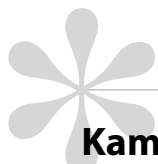
Ostré střelby z vynikajících čs. lehkých kulometů ZB vz. 26, září 1934

Na mladé vojáky – chlapce z Čech – působili mukačevští Židé starozákonním dojmem

Osvěžení u vahadlové pumpy v horkém dni na cvičení v okolí Užhorodu, červen 1935.

Kamenná paměť české a evropské krajiny v Užhorodě

V užhorodském Muzeu lidové architektury a života byla koncem dubna 2010 zahájena fotografická výstava „Kamenná paměť české a evropské krajiny“ fotografa Jana Pohribného. Výstavu připravil Generální konzulát ČR ve Lvově ve spolupráci s Městskou radou Užhorodu a Magistrátem města Jihlavy. Vernisáže se vedle generálního konzula ČR Davida Pavlity zúčastnili nejvyšší představitelé obou těchto měst i regionů. Expozice, která v Užhorodu začíná svou roční pouť po západní Ukrajině, byla pojata jako součást širšího projektu, jehož cílem je blíže oslovit ukrajinskou veřejnost, zapojit do něj místní fotografa a v neposlední řadě také představit jinou tvář Ukrajiny i českému publiku. Při vernisáži byla zveřejněna výzva ukrajinským fotografům, aby na téma „kamenné paměti krajiny“, které výstava Jana Pohribného zpracovává v rámci českého a částečně západoevropského prostoru, pořídili vlastní snímky ze svého území.

Ukrajinské příspěvky budou postupně zveřejňovány ve virtuální galerii na webových stránkách GK Lvov a celý projekt vyvrcholí souhrnnou výstavou na jaře roku 2011, která by měla dokumentovat jednotu i rozmanitost evropského geografického a kulturního prostoru, jehož je Ukrajina součástí.

Snímky bude posuzovat odborná porota (účast přislíbil i Jan Pohribný) a autor nejlepší

série fotografií získá možnost uspořádat vlastní autorskou výstavu v České republice. Podobně bude v ČR prezentován i vybraný soubor fotografií z ukrajinské části projektu – tedy „kamenná paměť“ ukrajinské krajiny.

Investice do dobrých vztahů

Na pracovní cestu na Podkarpátí se zjara opět vydali zástupci kraje Vysočina, delegaci vedl ředitel krajského úřadu Zdeněk Kadlec. Výprava měla za úkol posoudit návrhy konkrétních projektů spolupráce partnerských regionů na letošní rok. Prohlédla si objekty společných aktivit a posoudila organizaci prací i společné financování.

Při návštěvě na Městském úřadě v Užhorodě ocenil starosta Užhorodu Serhej Ratušňak výraznou pozitivní českou stopu v historii podkarpatského regionu a prezentoval představy užhorodské strany o možnostech vzájemné spolupráce. Společných jednání se zúčastnil také David Pavlita, generální konzul České republiky ve Lvově, který zahájil společně s představiteli kraje českou putovní výstavu na téma „1989 očima fotografů“ na Fakultě mezinárodních vztahů Užhorodské univerzity. Děkan fakulty Mikola Palinčák při této příležitosti připomněl: „Vnímáme přínos československé přítomnosti pro naše dějiny a jsme přesvědčeni, že vzájemné kontakty a zkušenosti jsou užitečné pro naši současnost a budoucnost.“ Zajímavé bylo také setkání

ní s představiteli Užhorodské společnosti české kultury J. A. Komenského a Klubu T. G. Masaryka, kteří se starají o udržování povědomí o české kultuře a státnosti na západní Ukrajině.

Krajská skupinka si prohlédla lokality vytypované pro konkrétní projekty. Například v Novém Davydkově by mělo dojít k rekonstrukci ambulance všeobecné rodinné medicíny, v Základní škole v Šyrokem k výměně oken, v Buštyně k opravě střechy na objektu umělecké školy. Ve Stučycy v severozápadním cípu oblasti nedaleko hranic se Slovenskem a Polskem zase snad vznikne ze staré nevyužité chátrající budovy mateřská škola pro 80 dětí, které zatím nemají žádné společné zázemí. Na hojně navštěvovaném zámku Palanok u Mukačeva bylo předběžně dohodnuto vytvoření expozice pro prezentaci Vysočiny.

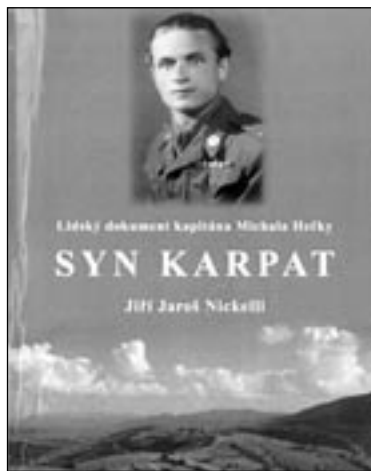
„Měli jsme možnost vidět, jaké jsou potřeby místních obyvatel a mohli jsme posoudit možnosti uskutečnění navrhovaných projektů,“ konstatoval Zdeněk Kadlec. „Na základě podnětů našich tamních přátel i s využitím vlastních zkušeností teď připravujeme doporučení, které aktivity podpořit, a to včetně výše rozpočtu. Bylo dohodnuto, že ukrajinská strana zaplatí v průměru nejméně padesát procent nákladů.“ Ředitel dále zdůraznil: „Jde o investice do dobrých vztahů, které mohou být výhledově užitečné i pro hospodářskou spolupráci. Partnerství nám může významně pomoci i při získávání evropských peněz. Obyvatelé Zakarpatské oblasti Ukrajiny jsou hrdí, pracovití a přátelští lidé a spolupráce s nimi jistě bude oboustranně přínosná,“ dodal Zdeněk Kadlec. (red.)

Milan Hečko – syn Karpat

Loni v říjnu jsme se setkali v Národním muzeu v Praze, abychom uctili devadesáté jubileum připojení Podkarpatské Rusi k ČSR. Byl jsem pozván, abych k tomuto výročí připojil také několik slov, avšak činím tak touto písemnou formou.

Češi udělali na Podkarpatské Rusi hodně. Nebyli jen četníci, byly také nemocnice, cesty, komunikace telefonní sítí. Byl Červený kříž, ubytovny pro mládež. Začaly se udržovat lesy. To všechno předtím nebylo. Kdo postavil letiště v Užhorodě? Češi. Kdo postavil Legiobanku, elektrárnu na Tereble a jinde? Češi. Kdo postavil nové školy, a hodně jich bylo! Češi! Předtím zde vládli Maďaři, bylo málo škol, téměř žádné nemocnice, cesty byly ubohé. Jenom těch mostů, co se nastavělo za republiky! Novou civilizaci přinesli na Podkarpatskou Rus až Češi. Přitom velkou část první republiky sužovala země krize! I proto se všechno úplně nepodařilo. Kdo začal likvidovat negramotnost? Také Češi, ale tu zaostalost nemohla republika zvládnout za pár roků...

Využívám tu slova spoluautora knihy *Syn Karpat*, Rusína Svobodovy armády kapitána Milana Hečka, žijícího dnes v Kunštátě na Moravě. Myslím, že by pěkně symbolizovalo vzájemný vztah mezi Čechy a Rusíny, kdybychom si řekli něco bližšího o tomto vzácném člověku, jednom z posledních bojovníků za návrat Podk. Rusi do svazku s ČSR. Patřil k těm tisícům rusínských dobrovolníků, kteří pokládali za samozřejmost

bojovat bok po boku československých spoluobčanů.

Sotvakdo z těchto ČSR věrných etnik by byl ochoten prolévat krev, kdyby věděl, že jeho vlast bude po válce připojena pomocí hanebného plebiscitu k diktátorskému SSSR. O tomto podvodném hlasování kap. Hečko uvádí důkazy. Ve své knize vypráví, jak byl tzv. plebiscit zfalšován v jeho obci: Tamní občané dostávali k podpisu stvrzujícímu přiděl potraviny formuláře, na jejichž rubu malými písmeny žádal občan o souhlas s připojením Zakarpatska k SSSR.

Když po obsazení Podkarpatské Rusi Maďary

mnozí Rusíni odcházeli ze své země do Sovětského svazu v naději, že tam budou mít příležitost k boji proti nacismu, Sovětům, jak známo, neměli pro jejich vlastenecké plány porozumění a uvrhli je do gulagu. Teprve Ludvík Svoboda je zařadil do formujících se čs. jednotek.

Hečko se k Svobodově armádě připojil až na Zakarpatsku. Společně s Rudou armádou bojoval za republiku. Byl zrazen k pěchotě do proviantního oddílu. Před připravovanou ofenzívou na Užhorod a na Slovensko zajišťoval čs. sboru nedostatkové potraviny. Pak ho čekal velký bojový křest v boji o Dukelský průsmyk. Po dlouhých krvavých bojích o Duklu nastala další etapa války u Liptovského Mikuláše. Po strastiplných bojových zážitcích se probojoval na Moravu a pak ku Praze. Obzvlášť rád vzpomínal na přivítání v Boskovících, kde je nechal občané spát v peřinách. Po další životní epizodě v Praze, kde byl příslušníkem Hradní stráže, se na Boskovicko vrátil, aby zakotvil v blízkém Kunštátě, kde žije dodnes.

Osobní příběh Milana Hečka je vlastně osudem celé naší republiky; symbolizuje radosti i strasti, které naše země prožívala v průběhu uplynulých devadesátí let. Patří k té nepoctné etnické skupině, která zůstala republice věrná a dožívá s vědomím, že jeho volba spojit svůj život s osudy milovaného Československa byla správná a šťastná.

JAN ROMAN

Z Dulova do gulagu, přes Buzuluk bojovou cestou až na Moravu

Plukovník ve výslužbě **Vasil Coka**, válečný veterán, příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, se narodil 18. dubna 1923 v Dulově na Podkarpatské Rusi. V roce 1940, po obsazení Podkarpatské Rusi Maďarskem, uprchl spolu se dvěma spolužáky přes Polsko do Sovětského svazu. Zde byl okamžitě zatčen a po několika výsleších NKVD odsouzen na tři roky. Čekalo ho vězení a transport na Sibiř do gulagu. I dnes vzpomíná na tuto nelehkou dobu: „Naložili nás do vagonů a dodnes si pamatuji, že jsme trpěli hroznou žízní, kterou jsme se snažili zahnat tak, že jsme lžičkou seškrábávali jinovatku ze stěn vagonu. Život v samotném sibiřském gulagu ani životem nebyl. Mám jednu krutou vzpomínku, patří kamarádům, kteří utekli do močálů. Chytili je a na nástupu je nechal velitel tábora rozrhat psy.“ Po vykonání trestu v roce 1943 se Vasil Coka přihlásil do tvořící se čs. jednotky v Buzuluku, kde byl zařazen do důstojnické školy. Po náročném výcviku v Buzuluku a Novochopersku se koncem září 1943 účastnil v rámci 1. československé samostatné brigády bojů o Kyjev, Vasilkov, Žaškov, Rudu, Bílou Cerkev a Duklu. Po skončení bojů na Dukle byl zařazen do nově se tvořícího štábu gen. Kratochvíla, který odcestoval na Podkarpatskou Rus s úmyslem vybudovat náhradní pluk na osvobozeném území Československa v Chustu. Vasil Coka požádal o převelení na frontu, ale nebylo mu vyhověno. Byl přemístěn do nově se tvořící 4. dělostřelecké brigády v Levoči. Po krátkém výcviku pokračovala brigáda v bojích o Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Turčanský svatý Martin a směřovala ke Vsetínu. „Bylo to třetího května 1945“, vzpomíná plukovník Vasil Coka, „kdy jsme překročili jeden z vrchů u Hrozenkova, konkrétně Huslenky. Objevil se nám pohled na protější svah. Partyzáni urputnou střelbou útočili na nepřítel. Okamžitě jsme spěchali do údolí na pomoc a dostali se do osady Johanová. Velitel brigády rozhodl neútočit přímo va Vsetín, ale udělat obchvat na Horní Město. Těžké zbraně musely zůstat v osadě Johanové. Po osvobození Horního Města jsme se měli spojit. Když jsem stál v palebném postavení a pozoroval tři partyzány snažící se i přes prudkou palbu bránících se Němců dostat plížením k městu Vsetín, rozhodl jsem se jako velitel protitankové roty pomoci. Vydal jsem několik rozkazů a sám jsem postupoval s obsluhou jednoho děla malým porostem. Dostali jsme se nepozorovaně k menšímu domku. Z úkrytu jsem pozoroval tři německé vojáky v zákopech, střelící po postupujících partyzánech. Čtvrtý stál u koní s vozem. Usoudil jsem, že se pravděpodobně jedná o družstvo, které zajišťuje Němcům ústup. Opatrně jsem každému z mých vojáků určil cíl a během krátké doby se nám podařilo nepřátelské družstvo zneškodnit. Mezitím přivezli mé protitankové dělo tažené koňmi a pokračovali jsme na Horní Město. Občané vycházeli z domů, vítali nás a nabízelí cigarety. Musel jsem je odhánět, protože

Foto Petr Majer

nepřítel ještě nebyl poražen a poblíž Horního Města nás překvapila střelba ze zámku. Náhle jsem uviděl na obzoru rojnici našich chlapců běžících na Horní Město s křikem „u-rááá“. Mohli nás všechny postřílet, vždyť jsme na tu dálku vypadali v uniformě jako nepřítel. Za celou dobu mé účasti na frontě jsem poprvé pocítil strach. Nikdo z ostatních nepostřehl, co se děje.“ Po osvobození Vsetína pokračovala 4. dělostřelecká brigáda přes Ratiboř a další osady do Bystřice pod Hostýnem, kde byl Vasil Coka 6. května 1945 těžce raněn. S průstřelem plic, žaludku, pravé ruky a levé nohy byl odvezen do vsetínské nemocnice, kde ho ošetřil a léčil primář Brázda do konce roku 1945. Válku ukončil v hodnosti poručíka dělostřelectva. Byl mimo jiné vyznamenán Československým válečným křížem 1939 a medailí Za chrabrost před nepřitelem. Od roku 1946 do roku 1949 působil na Ministerstvu národní obrany v Praze. V roce 1949 byl podle § 1 a 3 zákona č.59/1949 Sb., o odnětí vojenské hodnosti degradován z poručíka na vojína. Jako důvod mu bylo sděleno, že prověřovacím řízením bylo

shledáno, že pro svůj postoj a jednání neskýtá záruku, že bude spolehlivý a zcela oddaný lidově demokratickému zřízení. V roce 1965 byl rehabilitován a byla mu přiznána hodnost kapitána. V roce 1999 byl povýšen do hodnosti plukovníka. Od roku 1949 až do odchodu do důchodu v roce 1992 pracoval jako vedoucí provozoven restaurací na různých místech v Severomoravském kraji. Je členem Československé obce legionářské ve Frýdku-Místku, donedávna aktivně pracoval v jeho výboru, ale také na veřejnosti v besedách s mládeží. Přes všechny strasti, které ve svém životě prožil, je velkým životním optimistou.

„Jsem šťastný, že jsem přežil Stalinův gulag, že jsem přežil těžké zranění při osvobození Bystřice pod Hostýnem, že jsem přežil 50. a 60. léta a že jsem se dožil současnosti. Na svou zemi jsem nesmírně hrdý a snažím se dnešní mládeži v besedách vysvětlovat, jak důležitá je svoboda a demokracie a proč je nutné ji bránit. Je mi smutno z toho, že vlastenectví je jakoby někde v pozadí a vlastenci se stávají jen tehdy, když naši sportovci získají medaili na olympijských hrách. To ale podle mě není vlastenectví, je to fandovství, i když prvky hrdosti na svou zemi samozřejmě obsahuje a já sám mám radost z každého vítězství našich sportovců. Na druhé straně se nemohu smířit s rostoucím nacionalismem a všemi formami jeho projevu, které se dnes objevují. Kladu si otázku, v čem se udělala chyba? Proč část převážně mladých lidí je takto radikálních a proč si berou za vzor svého chování i nacistická hesla? Smutné na všem je, že se nejedná jen o naši zemi, ale že i u našich sousedů tyto problémy mají.“

Pomník Edvarda Beneše v Brně

V Brně byl 10. dubna odhalen pomník prezidenta republiky Edvarda Beneše. Iniciátorem pomníku byli účastníci domácího a zahraničního odboje ze Sdružení čs. zahraničních letců a z Čs. obce legionářské. Byl založen Výbor pro postavení pomníku, který se skládal ze zástupců občanských sdružení a zastupoval brněnskou veřejnost při prosazování pomníku. Součástí výboru byla též Společnost přátel Podkarpatské Rusi; zastupoval ji ing. Libor Chytilík. Výbor zorganizoval veřejnou sbírku, z níž byl pomník pořízen.

Pomník stojí před Právnickou fakultou Masarykovy univerzity na Veveří ulici v Brně. Je to důstojné, ale i symbolické místo, neboť zde za protektorátu Böhmen und Mähren sídlilo gestapo, nedaleko stojí Kounicovy koleje, v nichž byli vězněni vlastenci a před sgrafitem sv. Václava popravení. V budově fakulty byl Edvard Beneš za svou státnickou činnost

odměněn titulem Doctor Honoris causa. Realistická, oduševnělá socha prezidenta je kopií díla, které vytvořil již v roce 1947 Karel Dvořák, žák Myslbekův. Na podstavci bronzové sochy je původní státní znak ČSR, včetně podkarpatoruského medvěda.

Odhalení se konalo pod záštitou primátora města Brna Romana Onderky. Zúčastnily se jej stovky občanů, mnozí ve svých válečných uniformách, sokolové a skauti v krojích, členové klubu historie v legionářských a historických válečných uniformách a přední osobnosti brněnského společenského, vědeckého, kulturního a politického života.

Pomník byl chápán nejen jako výraz úcty k prezidentovi, ale především k poctě 1. a 2. odboje, k zápasu o svobodu a demokratickou ČSR. Proto také bylo slavnostní odhalení pojato šířeji – jako pocta tomuto zápasu. Pro slavnostní projevy byly pozvány osobnosti z jednotlivých částí bývalého Československa, aby historii našeho státu hodnotil ze svého pohledu. Pozvánku dostali PhDr. František Hanzlík, CSc. historik z Univerzity obrany v Brně, za Slovensko PhDr. Dušan Kováč, DrSc. z Historického ústavu Akademie věd SR v Bratislavě, za bývalou Podkarpatskou Rus MUDr. Jurij Dumnič, předseda Společnosti Rusínů z Užhorodu (nemohl přijet), za čs. exil z USA Prof. Dr. Mojmir Povolný, DrHsc, nositel řádu TGM, předseda bývalé Rady svobodného Československa.

Po odhalení se konalo shromáždění, na němž byla SPPR oceněna Čestným uznáním od Československé obce legionářské za spoluúčast ve Výboru pro postavení pomníku. Ocenění převzal též syn kpt. Michala Hečka, příslušníka 1. čs. armádního sboru Ing.arch. Jiří Hečko, který byl štedrým sponzorem veřejné sbírky. Závěrem lze citovat z projevu plukovníka Emila Bočka, bývalého pilota 310. stíhačí perutě v RAF: „Dnes je dokončeno dílo vybudované z peněz spoluobčanů. Jsme přesvědčeni o jeho významu a účinku. Bude nám připomínat naši těžkou a složitou historii, ale také bude pro-

Mezi přáteli

Dokončení ze strany 1

Vážená a milá Agáta Pilátová: Nezměnila se; je furt stejná. Sršící optimismem se smyslem detailovat vše. Milá perfekcionalistka!! Je pravdou, že právě ona v závěru hromady trochu rozvířila hladinu poklidného konce společenství. Bylo mi příjemné sledovat cizelování závěrů této opravdu valné hromady skutečných přátel.

Moje IT srdíčko pravda zesmutnělo, když jsem slyšel opakované zbytečné nářky „nad rozlitym mlíkem“ mládí a ztrátou schopností, nad nedostatkem chutí učit se novým věcem. Projekt <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/exkluzivne-seniork-pocitacum.php> zatím bude nutno všem ozřejmit a probrány zájem ze Slaného a Teplic podpořit. Pochopitelně i Prachatice & comp. Nezástanete stranou, věřte mi! Možná již tento rok se podaří mým přátelům vytvořit UVZ (učebně-výcvikovou základnu...) pro dosažení vytčeného cíle. Je nasnadě, že to vše se může podařit pouze při soustředěném úsilí všech nás babek & dědků „neparapeťáků“, kteří víme a ceníme si daru života, jež nám byl Pánem dán. Odmítáme doma (i jinde) nečinně sedět.

Závěr valné hromady dne 17. dubna 2010 byl nádherně optimistický. Nezbývá než dodat: Na shledanou, do videnia, до побачення! Brzičko (snad) osobně, do té doby na serverech výše uvedených a pro každý případ i na www.sduchodci.cz

PAVEL JÁN BUVALA

mlouvat k dnešku. Přejeme si, aby naše mladá generace byla si naší historie vědoma, dovedla se z ní poučit a ve vyvíjející se společně Evropě byla její hrdou, prosperující a kultivovanou součástí“.

JAN KRUML

jednatel Výboru pro postavení pomníku prezidenta Beneše

Dvacet let s rusínským folklorem

Rusínský soubor Skejušan by si mohl do zkušebny pověsit mapu a zapichovat si praporky na místa, kde všude už vystoupil. Za dvacet let existence by už na ní byla celá republika poseta vlajčkami. Některá města a vesnice by asi potřebovala důkladně nastavit, aby se na ně všechna znamení vešla. Na řadu míst totiž soubor jezdí opakovaně. Také v uplynulém roce má Skejušan ve svém souborovém „zeměpise“ dlouhou řadu lokalit – od svého sídelního Chomutova až třeba po Troskovic, kde účinkoval na Zaplavských slavnostech, či slovenskou Kamianku. Několikrát se představil v Praze, např. na mikulášském večírku SPPR a Klubu Rusínů a na národním krojovaném plese v hotelu Praha. Hrál a zpíval v Červeném Hrádku na Balkánských slavnostech, na folklorním plese v Chebu, na festivalu ve Strážnici, na národnostních akcích, koncertech a dalších slavnostech v Chomutově,

Rusínský soubor Skejušan slavil 15. května 2010 v Chomutově dvacáté výročí vzniku

atd. Byl samozřejmě hlavním účinkujícím na vlastních oslavách 20. výročí založení souboru, které se konaly letos 15. května. Na Muzejní noci předvedl jeden ze svých úspěšných programů – stloukání másla.

Letos v létě má pozvání na festival do polské Legnice, účastní se chomutovských Viktoriánských slavností, chystá se opět do Troskotovic a do Rožnova pod Radhoštěm na slavnosti Janoškův dukát, nebo na Mariánský podzim do Mariánských Lázní. Věru bohatý kalendář až do konce letošního roku. V Chomutově a celém regionu si činnosti souboru velice váží. A nejen tam, mají ho rádi všude, kde už někdy vystoupil. Nejen pro vzácné úsilí o zachování a šíření hodnot rusínského folkloru a jazyka, ale také proto, že je to dobrá parta, která všude šíří pohodu. O aktivitách Skejušanu pravidelně informují i regionální média, např. Chomutovský deník či Chomutovské noviny.

S radostí se připojujeme ke gratulacím, jež Skejušanu v těchto dnech a týdnech posílají přátelé a příznivci. Hodně úspěchů a zdaru do další dvacítky. Mnohaha lji! **(ap)**

O hranicích mezi státy i lidmi

Celovečerní dokumentární film mladého slovenského filmaře Jaroslava Vojtky **Hranice** ve vás zůstane dlouho. Je to snímek o jedné absurditě, ze které vyplynuly další a další absurdity. Je o tom, co je na první pohled nemožné, ale v bezohledných komunistických režimech nebylo nic nemožného. Je o lidech, kteří byli násilně rozděleni a o ilegálních a nebezpečných způsobech jejich komunikace, ač fyzicky k sobě měli pár metrů. Jenže mezi nimi byl natažený ostnatý drát napuštěný elektrinou. Nešlo přitom o hranici mezi „socialistickým táborem míru“ a „dobyvačným imperialistickým světem“, ale mezi Slovenskem (Československem) a Sovětským svazem – tedy přítelem na věčné časy a nikdy jinak... A navíc: byla (a stále je) to hranice jdoucí středem jedné obce, náhle vzniklý val mezi příbuznými a přáteli, něco à la berlínská zeď, ovšem s tím rozdílem, že berlínská zeď padla.

V roce 1945 (vlastně už v roce 1944) byla anektována Podkarpatská Rus a část Slovenska Sovětským svazem. Hranice s Československem šla kolem obce Slemence, jenže v srpnu 1946 (prý svévolným rozhodnutím jakéhosi opilého komunistického funkcionáře) byla mezi dva státy rozdělena i zmíněná obec. Velké Slemence zůstaly na Slovensku, takzvané Malé Slemence byly připojeny k Ukrajině. Byly tak odtrženy děti od rodičů, další příbuzní, kamarádi, dokonce i hřbitov; pozemky a další majetky byly bezostyšně ukradeny. Na nové hranici vyrostla stanoviště s kulometry. Slemenčané chodili k drátěné a elektrické hranici tajně a bavili se maďarsky, co kdyby je pohraničníci přeci jenom zaslechli...

Rodiče nemohli na svatbu svých dětí, na křtiny svých vnuků a vnuček, děti nemohly na pohřby svých rodičů. Představte si, že ukazujete svým rodičům jejich vnuka přes plot, který by vás, kdybyste se ho jen dotkli, zabil.

Záběr z filmu *Hranice*

Po roce 1989, když se poměry trochu uvolnily, a příbuzní vzdálení od sebe skutečně pár metrů se chtěli navštívit, museli ujet dvě stě padesát kilometrů (nejdřív k nejbližšímu hraničnímu přechodu a na druhé straně hranice zpátky do Slemenců). A další paradox: po vstupu Slovenska do Evropské unie se zdejší hranice stala znovu velice pečlivě, co pár metrů, sledovanou s puškami – vždyť tady končila Unie a tudíž Schengenský prostor – a začínal Východ! Ovšem začal se plánovat přechod přímo ve Slemencích (další paradox: hraniční přechod v obci, která byla po staletí jedním celkem, vlastně úplně normální vesnicí). Slemenčané se na přechod těšili, vždyť už nebudou muset ke vzájemným návštěvám jet nesmyslné dálky. Je tu ale další „jenže“: přechod vznikl, a lidé s obcí a krajem srostlí začali uvažovat o odchodu. Přechod vesnici změnil k nepoznání: kilometry dlouhé fronty aut, parkoviště na ulicích i na zahrádkách, smog,

kouř, hluk, odpadky... To místo má daleko ke klidnému bydlišti.

Koukám, že píšou o událostech a důsledcích zločinných rozhodnutí, méně už o Vojtkově filmu. Ale právě film mě donutil přemýšlet o tom, jak „velké dějiny“ ničí obyčejné lidi, kteří za nic nemůžou. Jak jedno zlo stírdá druhé, a třetí, a čtvrté... a obyčejní vesničané s tím nemůžou nic dělat. Ten film zaznamenává mnohé z neradostných příběhů a nejrůznějších událostí, které se Slemencemi prohnaly. Rozhodně přitom primárně neútočí na city diváků, nechce z nich dolovat slzy; je natočen vkusně, s nadhledem, jaký jenom filmař může mít. Však taky získal nějaké ty ceny a prošel některými zahraničními festivaly. Se zaslouženým úspěchem.

Je to film nesmírně lidský a nesmírně poučný. Kéž by přišel i do české filmové distribuce! Nebo do televize.

TOMÁŠ PILÁT

Stanovisko

V dubnu 2010 byla některým členům SPPR rozeslána tiskovina „Přátelé Podkarpatské Rusi“, kterou podle tiráže vydává organizace téhož názvu, předsedou redakční rady je Petr Kozelka. Obsahuje texty, z nichž některé jsou značně konfrontační ve vztahu k Společnosti přátel Podkarpatské Rusi a k obc. sdružení Podkarpatská Rus – náhrada majetkové újmy. Každá organizace resp. její představitelé jistě mohou svobodně zveřejňovat své názory. Možná by nestálo za to se k nim vyjadřovat, ale vzhledem k tomu, že výše jmenovanou tiskovinu obdržel (nejasný) počet členů SPPR, tak činíme. V průběhu dubna a května nám volali i psali zmatení či roztrpčení členové, co s osvojeními hodláme učinit. Proto výkonný výbor SPPR cítí povinnost alespoň stručně se vyjádřit k obsahu i tónu článků.

V textu na l. straně nadepsaném Vážení a milí „Přátelé Podkarpatské Rusi“ z z pera L. Chytilka je vedle věcných chyb a nepřesností

zásadně napadena dvacetiletá činnost Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, její směřování a aktivity. Autor k tomu využívá řady zcela nepravdivých tvrzení (za mnohá další: SPPR byla podle článku prý vyloučena ze Světové rady Rusínů, nebo odbočka Jindřichův Hradec údajně vystoupila ze SPPR atd. – obojí je nesmysl). Formulace použité v článku jsou většinou obecné, mlživé a vesměs nekonkrétní a formulované (např. „počáteční záměry a cíle Společnosti nebyly zdaleka naplněny, SPPR přestala směřovat předpokládanou cestou...“ aj.), ale jedno je jasné: snaží se paušálními odsudky znehodnotit mnohaletou práci SPPR, jejích aktivistů i všech členů. Léta, v jejichž průběhu jsme uspořádali desítky besed, přednášek, výstav, filmových projektů, dvacet let vydávali časopis a řadu publikací, atd. O pozitivním ohlasu činnosti SPPR svědčí vesměs kladné ohlasy a respekt, který SPPR získala ve státních institucích, organizacích i v médiích. A také mezi občany.

V obdobném, ještě zřetelněji osobně útočném pomlouvačném tónu je formulován i text Žadatelé o náhradu majetkové újmy od téhož autora. Článek jmenovitě napadá ing. Havla, předsedu občanského sdružení Podk. Rus – náhrada majetkové újmy, proto na něj jistě bude reagovat napadený osobně. Věříme, že v tomtéž bulletinu, který jej osočil. Do naší redakce zaslal jen stručné vyjádření.

Výkonný výbor SPPR se důrazně ohrazuje proti znevažování činnosti naší organizace. Nebudeme vyvracet tvrzení, obsažená ve výše uvedené tiskovině bod po bodu, byť to můžeme snadno učinit. Nechceme dále prodlužovat neplodnou konfrontaci, každému členu SPPR i dalším zájemcům jsme však připraveni věcně doložit, v čem texty v „Přátelích Podkarpatské Rusi“ neodpovídají pravdě. Věříme, že to naši členové a příznivci poznají sami.

VÝKONNÝ VÝBOR SPPR

Vzpomínky na Mukačevo

Do Mukačeva přistěhovali jsme se koncem ledna 1931, taška tam přijal místo vedoucího geometra při společnosti Latorica v Mukačevě. Nechtělo se mi z Prahy do takové dálky, o které jsem se domnívala, že tam jsou jen medvědi, jako většina lidí zde v Čechách. V té době, když jsme se přistěhovali do Mukačeva, bylo již upravené a nijak se nepodobalo svému dřívějšímu vzhledu. Češi, žijící tam hned od r. 1920 vyprávěli o nečistotě města. Když jsme tam přišli my, bylo většinou dlážděné, staré přízemní domky na hlavních ulicích se bouraly a na jejich místě se stavěly velké obchodní domy.

My jsme dostali byt v paláci společnosti Latorice na náměstí, moderně po americku zařízený. Bydleli jsme na nejživějším místě města. Frekvence na mukačevských hlavních ulicích byla tak veliká, zvláště o trzích, že se jí vyrovnalo málo měst v Čechách. Z balkonu našeho bytu pozorovali jsme ruch po ulicích,

s drůbeží, paprikovými lusky nebo kukuřičnými klasy, s vyloupanou kukuřicí nebo ořechy, fazolovými lusky nebo fazolí loupánou. Ve stáncích nabízeli židé textilní zboží z českých továren, vedle nich řezníci nebo i venkovanky opékali maso, jaternice a klobásy, točilo se pivo a nalávala červená limonáda pro venkovské děti, které na mámě vyžadovaly nějakou korunku za dobrý výdělek z jejího prodeje. Mlékařky nalávaly paničkám mléko po 80 hal. litr, Maďarky od Fornoše nebo Němky z Palanoku nabíraly hustou, uslehanou, kyselou smetanu litr za 5 Kč, tvaroh měřily na litry a vajíčka počítaly na desetikoruny. Když byl předvelikonoční půst, který obyvatelstvo přísně drželo, dostalo se za 10 Kč i 33 vajec. To byla láce, na kterou jsem v letech strávených později v Čechách stále vzpomínala. Na trhu mukačevském dal se koupit rusínský proutěný nábytek, koše a demižony, dřevěné zboží nejrůznějšího druhu, sazenice květin a zeleniny, lidová keramika, na podzim zelí z vorů na metráky atd., podle toho, která doba roční byla, podle ní byl trh zásoben,

Tak se žilo na Podkarpatké Rusi. V týdnu byly 3 trhy. Největší z nich byl pondělní, tam se sjíždělo nejvíce venkova. Tržiště na dobytek bylo na druhé straně města, vždy též přeplněné, kde se dostalo prase za 600 Kč, takže ledakdo si udělal za zimu kolikrát zabíjačku. Blízké vinice byly Čechy navštěvovány zrovna tak hojně jako místním obyvatelstvem. Kdo si potrpěl na dobré jídlo a pití, byl tam spokojen.

Škola, kultura, život

V úřadech byli většinou Češi, ale uměli dobře rusínsky i maďarsky a s Rusíny vycházeli velmi dobře. Nebýt Němci placených agentů, byla by vždy mezi Rusíny a Čechy naprostá shoda. Při mobilizaci ukázali Rusíni, že jsou zrovna tak dobrými členy republiky jako Češi, a ukázali to pak i o mnoho let později.

Také kulturně žili Češi v Mukačevě pěkně. Pořádali divadla, zvali společnosti divadelní, měli sokolovnu, ve které mimo programu tělocvičného hrávali i divadlo.

Kromě škol rusínských bylo ve městě 28 tříd české školy obecné, umístěné ve dvou Čechy postavených školách v ulici Růžové a Nedeceyové, Češi měli pobočku při reálném gymnáziu rusínském a při učitelském ústavě, byla tam česká měšťanka. Kromě těchto škol byla v Mukačevě i rusínská obchodní akademie. V Mukačevě byly i školy německé, maďarské a židovské (i židovské gymnázium), nově postavená škola živnostenská. Obchodníci byli z největší části židé, kteří uměli obchodovat, ale dalo se u nich, když se to umělo, dobře nakoupit. Několik obchodů bylo českých a maďarských.

Protože velká většina obyvatel Mukačeva byli židé, mělo město svůj ráz. V sobotu, v den šábesu, byly obchody zavřené. Židé měli svoje ortodoxní náboženské předpisy a dodržovali je přísně. Často jsme se usmívali jejich zvykům, když i v dešti se modlili na dvoře „pod zelenou“, nebo když s maškarami běhali po městě, divili jsme se jejich svatbám na smetišti. Nebo když si v sobotu nesměli ani sirkou škrtnout a pozvali si na to třeba náhodného křesťanského chodce na ulici, peníze nesměli v sobotu přijmout, ani dopis si rozlepit. V pátek večer bylo slyšet ze všech bytů kolem nás modlitby při rozžatých svíčkách a v sobotu se naplnily židovské modlitebny, jichž bylo ve městě 32.

Po ulicích bylo slyšet nejvíce rusínštinu a maďarštinu, taky židovskou řeč, češtinu a němčinu. Když jsem se dostala do Mukačeva, zdálo se mi všechno zvláštní. Obdivovala jsem se všemu, líbilo se mi ledaco, zdálo se mi vždy, že žiju jinak než naši příbuzní v Čechách, ale těžko jsem si zvykala. A když jsem si zvykla, bylo mi tam jaksi stále smutno a toužila jsem zpět do Čech. Nevěděla jsem, že se mi to dost brzy splní - a tak nešťastně. Pak bych byla ráda vrátila zpět léta v Mukačevě strávená...

IRENA PREISLEROVÁ

Zápisky Ireny Preislerové o životě na Podkarpatské Rusi nám poslala její vnučka Milena Jeníková, které za poskytnutí rukopisu velice děkujeme.

Další část uvedeme v příštím čísle

Z rodinného archivu

vozy venkovanků přijíždějících do města na trhy, spousty venkovanků v kožíších z ovcí a mezi tím ruchem vozidla motorová, cyklisti, židé s kárami a vozíky, venkovani s fůrami dříví, co jen bylo pod námi dole života! Pod naším bytem šla ulice k tržišti, takže dům Latorica byl průchodným i průjezdným.

Na trhu: rušno a levně

K nepopsání byly i mukačevské trhy. Nikde není trh tak pestrý jako na východě. Tam najde kupující všechno, nač si vzpomene. Za vlády Čechů bylo i toto obrovské tržiště vydlážděno a upraveno. V dřevěných stáncích prodávali Bulhaři spousty laciné a nádherné zeleniny, o něco dále měli takové stánky i zahradařiči židovští. Po zemi všude byly Rusínky s koší ovoce (v letních měsících), hub, ovoce lesního v nepřehledných řadách, jinde zase ženy s domácími tkanými ručníky, ubrusy, utěrkami, nebo se slunečnicovým olejem, dále ženy

ale vždy přeplněn lidmi prodávajícími i kupujícími. A nikdy nechybělo několik vyvolávačů, u nichž zvláště venkovská mládež okoušela své štěstí v různých hazardních hrách, nebo prodavači cigaretových papírků 10 balíčků za 1 Kč. - Naši hosté, kteří k nám často z českých zemí zavítali a divili se množství všeho na trzích i láci, odváželi na koše hroznového vína nebo jiného ovoce, koše ořechů, kufrů keramiky užhorodské, která byla jemnější. Žádný z nich se do Čech nevracel bez pořádného demižonu vína, které se prodávalo od 4 Kč výše za litr a mužští návštěvníci nikdy neodjížděli bez několika kol mukačevského tabáku a většího množství cigaretových papírků. V Mukačevě se dostala pěkně vykrmená husa už za 45 Kč, maso vepřové bylo za 10 – 12 Kč. A levné lesní ovoce. Vědro malin nebo jahod bylo za 7 Kč nebo ještě laciněji, o zelenině se musí psát, že byla skoro zadarmo, když bylo za 1 Kč v sezoně zeleniny 35 lusek papriky.

Родный край

Додаток до новинки Podkarpatská Rus (Прага – Пряшів)

Не люб свій народ
зато, же є славный,
але зато, же є твій.

Александр Духович

Пг.Др. Марія МАЛЬЦОВСКА

Сама із своїма споминами

Ані Бітнеровій (нар. 7. 5. 1935 в Камонці Старолобовнянського округу, на вихідній Словачії) ся скоро сповнив великий сон, стояти на дочках, што значать світ, быти артистов. Нїв ся стала уж як 15-річна дівочка. Красне біляве дівчатко, із здоровыма червеныма личками, поступно выикало до театральных тайн. Ай кідь выростала в многодітній дротарській родині, де не было много достатку (мати, кідь даколи пекла мясо, та то лем про отця было), стачило співу, традиції, яки, як гриби по дождо росли по русиньскых селах. Типічне є то про Русинів – і в біді ся веселити.

Аня, надыхана тов атмосферов, пришла до Українського національного театру в Пряшові, 1950 році, в часі, кідь Сталін іщі жыв, кідь культ особности квітнув в Советськім союзі, але і у нас мав міцне коріня. Тоты руськы співаны, што славили Сталіна, колективізацію, колхозы Аня знала і на фіглі іщі їх довго і часто співала. Окрем них сїй почаровали і поляновы пісні, яки ся зродили на камоньскых полянах. Вышытко то патрило ку театру, де было розмаїтя характерів, народностей, де были Русин, Українці, волинськы Чехы, Словацкы, а главно Русины і Русинкы з нашы сел – од Лабірціны, Старолобовнянціны, Бардеєвціны, Свідничны, Синиціны, а тыж ай зо Спішковоновеського округу. Вышыткы ся змістили під єдну стріху.

Про бідны сільскы дівчата і хлопців была то велика шанса ся під ню дістати, дати знати о свім таланті. Як-не-як была то можность дістати ся із одetailх, затурканых русиньскых сел до міста, а ку тому до Пряшова, яке ся поважало і поважує за Мекку русинства дондєс. І хоць условія в театрі были скромны, грало ся із запалом, з выужытєм цілого свого таланту, способностей. Наперед в тзв. „Жаировых вечерах“, в балеті, опереті, а потім ай в драмколективі.

Аня вышыткым тым перешла, поробовала як танець, так спів і сценічне слово. Мала снагу грати в каждім жанрі. Не опередя ся лем на шпєс єдине. Близкы сїй были, главно комедіальны ролі. Любила выступати у приповідках про дітей. Першов сїй ролєв была Вуся з облобеного титулу Михайла Старицького „Ой, не ходи Грицю...“ Была ту Уляна, баба Охехулі і десяткы іншых ролей, яки зограла на сцені свого театру, а тыж перед мікрофоном Словацького радіа з Пряшова.

Веце як сорок років пережыла на сцені Українського національного театру, днєсь Театру Александра Духовича в Пряшові. Быв то повнокровный жывот, богатый на добры, але і трагічны зажиткы. Тисячі кілометрів, яки перебороздила за своїм позератєдєм по русиньскых селах в стареньскім театральнім автобусі, де нераз треба было мерзнути як за сценов, так на сцені – были наповнены ласков ку своїй роботі, ку театральному уменю. Аня любила свою професію, яка ся стала змыслом сїй жывота. Мало-хто знає, же як свіжо одда та (была женов солисты Піддукляньского українського народного ансамблю Михала Забавского) підступила тяжку долю. Пережыла трагічний пад із стріхы і переконала на своїм тіті ачєй 18 зломени. Была молода, перемогла над великым фізичным і духовнов болєстєв і скоро по двох роках ся назад вернула на сцену, на то ся розышла із своїм мужем. В театрі пак перебыла аж до своей пенсії.

Днєсь сїй видно на Масаріковій улїці в Пряшові, де має свою квартиру. Ходить уже з паличков, але снажить ся йти гордо, вырівнано, як колись замолода, кідь обертала увагу із своїм густым волосєм – будь зязаным до елегантной конїт, або до інтерєсного фольклорного хвоста. Волося дондєс творить коруну сїй красы. Кідь сьме сїй даколи стрічали, не могли сьме ся наговорити. Она, як отворена книжка. Все была мила, пригварчива, як люде з Камонкы бывають. Староба не є радость, то каждый добрі знає. Зломлены кости ся часто озывають. Дармо є, артистка піднадать часови і хоць-бы не знати як ся тримала. Де вже 75-ым роком жывота. Понад сїм хрестиків є понад сїм.

Артистка Анна Бітнерова.
Фотка авторкы статії.

Але што наробиш, нести треба і тот восьмый. Жебы був легший? Може го спомины на молодость дакує зніжкять, зроблять переносливым. Дай Боже, абы не было болєсти, абы лем радостны спомины сїй память навщівляли – з дїтинства, молодости, з театраного жывота. Наїсто ся найдуть і такы, яки потішать осїнь сїй жывота.

Судьба русиньскых дівчат, жен, артисток в Українськім національнім театрі, днєсь Театрі А. Духовича в Пряшові – то ціла епопея, яка бы сї залужыла окреме змапованя.

Аня Бітнерова творить пестрай і дорогоценый каміничк в мозаїці умельцького, театраного жывота Русинів Пришівціны. В плеяді таких артисток, як: Анна Симкова, Тамара Симкова, Марія Корбова, она занимать свое окреме і шпєцифічне місто.

7. юла 2010 року Анна Бітнерова, кідь Бог поможє, ославить 75 років свого жывота (матеріал сьме готовили в маю – позн. М. М.). Є то красно ся дожыти таких обласновенных років. Окреме про таку шпєцифічну обласность русиньской культуры, яков Аня, безоххыбы, є.

Артистка цілый свій жывот жыла про других, не зазнала акуратного родинного щастя, не мала властных діти, зато пригодулєвала діти своїх суродинців, навщівєвала родну Камонку, де ся чула найліпше. Аня роздавала свій талант зо сцены веце як 40 років. То не день, ці місяць або рік, але єден цілый творчій жывот, наповнений жертвеннов працов Мельпомені, на хосєн розвова культуры по вышыткых обшарках родного краю, де жыють Русины. Жыла міджі людьми і про людей. Любила поспівати в сполочности своїх знамых, колегів, приятелів, забавити ся, пофіглєвати, поспоминати на нєлетке, але веселе дїтєство.

Теперь уж сїй не видно в сполочности знамых, обернули ся якосты жывота. На старобу зїстала сама із своїма споминами. Як бы то не было прїкно, такы сьуть парадоксы жывота. На сьхлї жывота наїсто приходжають і світлы хвїлкы, яки, як сонічковы лучі зогривають душу той нашой русиньской, незабытой артисткы.

Няй лем сонце свїтить на сїй путі, няй легко, без фізичного болю минають дні, няй добры і благодатны спомины наповнюють сїй серце, яке так цїро било і бе про других.

На многая і благая літа!

Осиф КВДЗЕЙ

Театер жывота

Жывот є театром, а Земля є сценов,
тім реалізацый так установлено:
сценарь пише Господь горі вичным пером,
люде сьуть герцями, воля режисером.

Як сьме пришли на світ з маминого лона,
засвїтив рефлєктор, зняла ся опона,
каждый граць поставу атрактивну, славу –
малых ролей не є, каждый дістав главну.

Гры сьуть подїлены – кому як пасують –
дахто дістав драму, дахто комедію,
но не каждый прияв свою ролю з ласков,
дахто камуфлаус, бере дві-три маски.

Хтось ся тримать тексту, хтось імпровізує,
сценарь Заповідей Божых ігнорує,
дахто єгоїста, дахто розумный –
не граць лем за себе, но шєгтат і іншым.

Коли ся гра скінчить (чоловік доконать),
рефлєкторы згаснуть, упаде опона,
Порота выявить свої реакції –
дахто зожне пискот, дахто овації.

Хтось в небесах буде на амфітеатрі,
а хтось без ангажма – не грав як ся патрить;
в раю мать „Оскара“ актор Богу любый,
а злий – ганьбу в пеклі, де скрегочуть зубы.

Прилетіла ластівочка

Витай, витай, ластівочко,
Витай после яри.
Чекать тя твоє гніздочко
У роднім хотарі.

Летип ку нам аж з чуждыны
Ту під родну стріху,
Через горы і долины
Нєсєш нам потїху.

Хоць в чуждині є тепліше
І помєнє грома,
Ты ся у нас чувш ліпше,
Бо у нас ты дома.

І вы, сьнове і дівкы,
Свій край в серцїо майте,
Бєрьте сї приклад з ластівкы –
Домів ся вергайте.

Чекать вас родне обыстя
А в нїм нянько, мати...
Поблагословлять, попєстятъ,
Влїють благодати.

Додають вам віры, силы,
Бо вы іх дїточкы.
Вергайте ся, мої мпы,
Так, як ластівочкы...

(З книжки Пацєркы,
Русин і Народны новинкы,
Пряшів 2008)

Příjemná, poučná jímavá...

Výstava fotografií Jiřího Vejtšky, která proběhla ve výstavní síni Domu národnostních menšin letos v dubnu, byla příjemná, poučná, jímavá, zádušná, mnohotvárná. Zachytila z různých úhlů pohledu přírodní rozmanitost, architektonické výtvoř, lidské detaily života, navozující atmosféru sounáležitosti s tímto krajem a jeho obyvateli i vzpomínky na putování lesy a loukami polonin a horských hřbetů. Některé obrazy mi byly povědomé, jiné se nevybavovaly, proto by byly příště užitečné popisky s místem a datem pořízení snímku.

Josef Furch, Vranovice

Komunisté na symbol zapomněli

Při čtení čísla 3/2009 Podkarpatské Rusi jsem v rubrice Co se píše a vysílá o P. R. a Rusínech narazil na zajímavou nepřesnost, kterou bych rád korigoval.

V informaci o článku Petra Krajňaka „Rusínský znak v československé státní symbolice po roku 1918“ (Národní novinky 2009) poslední dvě věty zní „Přirozeně, že rusínský „medvěd“ se po druhé světové válce na znak už nevrátil. Je však stále k vidění – i s původním státním znakem – např. ve Svatovítské katedrále v Praze.“

Po zániku Protektorátu Čechy a Morava a obnovení ČSR v květnu 1945 byly prvorepublikové státní symboly = vlajka, velký státní znak, střední znak, malý znak a pečete, znovu zavedeny. Velký státní znak byl umístěn v čele zasedací síně parlamentu ČSR a na standartě prezidenta republiky. Střední znak se téměř nepoužíval a malý (český lev se slovenským znakem na prsou) se stal nejvíce používaným státním symbolem poválečné ČSR. Po únoru 1948 prakticky zanikly velký státní a střední státní znak. Zůstal malý znak v nezměněné podobě i standarta prezidenta republiky. Tento stav trval až do roku 1960, kdy byl zaveden nový název republiky – ČSSR místo ČSR – a též nové státní symboly. Standarta prezidenta republiky prošla proměnou, velký státní znak zmizel ve prospěch nového socialistického státního symbolu. Protože na prvorepublikovém velkém i středním znaku je vedle štítů Čech, Moravy, Slezska, Slovenska i podkarpatskoruský medvěd, „dožil“ medvěd na standartě do roku 1960! Komunisté pak na tento symbol jednoduše zapomněli!

Petr Mráz, Postupim

Jaroslav Mezník – kontroverzní osobnost

Dostalo se mi do rukou číslo 4/2009 časopisu Podkarpatská Rus s článkem „Jaroslav Mezník na Podkarpatské Rusi“. Postrádám v něm zhodnocení činnosti Jaroslava Mezníka v období okupace 1939 – 1945. Dovolte, abych tuto část jeho života doplnil: Jmenovaný se dal plně do služeb protektorátní mašinérie a stal se jedním

z předních kolaborantů s fašistickou mocí. A to tak silně, že v létech 1939 – 1944 byl zemským prezidentem pro Moravu a Slezsko. Nic na tom nemění ani fakt, že spáchal sebevraždu z neznámých důvodů v Kounicových kolejích. Protože jeho činnost v potlačovatelském fašistickém aparátu je trvalou zákonnou překážkou pro vydání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., ministerstvo obrany právem toto osvědčení na jeho jméno nevydalo. Závěr článku pana Petra Kozelky je zcela scestný. Tímto sdělením nehodlám snižovat úlohu Jaroslava Mezníka za první republiky. Jeho účast v odboji po r. 1939 je zcela nepřekážná.

Jsem sympatizant vaší Společnosti také už proto, že část mé rodiny na tomto území žila až do r. 1938. Jeden z mých příbuzných se vrátil do vlasti jako náš zahraniční voják.

JUDr. Jiří Kopecký, Nymburk 2

Lži lze snadno vyvrátit

Škoda, že se hned v začátcích rozvrátné činnosti pana ing. Chytilka nenašla vůle přijmout zásadní krok k eliminování snahy o rozbití Společnosti, jak to udělala valná hromada občanského sdružení Podk. Rus – náhrada majetkové újmy. Na její valné hromadě dne 28. 10. 2006 v Brně začal pan ing. Chytilka hned zkraje shromáždění opět pomlouvat a používat i lživé invektivy; proti jeho slovům se zvedla z pléna vlna odporu. Nakonec plénum velkou většinou, ne-li jednohlasně, navrhlo zbvavit pana Chytilka funkce v předsednictvu. Protože však stále rušil průběh shromáždění, byl jednohlasně vyzván,

„V Beskydech je opět zima, zase začínám plnit krmítka. Posílám vám foto věčných stehlíků, kterých jsem včera napočítal 26,“ napsal nám v jednom z letošních četných jarně-mrazivých dnů náš spolupracovník Petr Majer (jeho další článek si můžete přečíst v tomto čísle na str. 9). Rádi snímek otiskujeme.

aby shromáždění opustil. Lži uváděné na str. 6 jím nedávno vydaného časopisu Přítel Podkarpatské Rusi jsou snadno vyvratitelné jak obsahem Zpravodaje, které pan Josef Havel rozesílal všem, kteří ho zmocnili k zastupování, jednak z článků v časopisu Podkarpatská Rus a v jeho vystoupeních na valných hromadách SPPR.

Alexandr Kolodrubec

(Pozn. red.: autor nám poslal rozsáhlejší text, z něž další část uvedeme v příštím čísle.)

Pozdrav Juriji Dumničovi

Milou zasluku jsme dostali z Užhorodu: náš dlouholetý přítel a příznivec SPPR **MUDr. Jurij Dumnič** v ní poslal svou nevelkou, ale obsažnou knížku *Ukrajinizace škol na Podkarpatské Rusi v období Československa*. Připojil také časopis *Podkarpatský Rusín se svým článkem Existence Chustské Ukrajiny, věnovaným rovněž historickému tématu*. Příště se k obsahu textů významného užhorodského chirurga, ale i skvělého hudebníka a rusínského aktivisty vrátíme, zatím ho chceme upřímně pozdravit a vyjádřit radost, že neúnavný rusínský aktivista nepolevuje v práci ani v úctyhodném věku. Mnozí si jistě vzpomenu, že pan doktor Dumnič nejednou vystupoval na akcích SPPR a vždy se projevoval jako moudrý myslitel, zastánce ideálů první Československé republiky a přítel Česka. Nedáno jsme ho zahlédli ve zpravodajské relaci ČT Události, kde hovořil o osudu válečných veteránů - bojovníků za svobodné Československo, kteří se nedočkali uznání za své bojové činy.

Předek rusínského buditele

Můj prapradedo Emanuel bol bratom Alexandra Pavloviča. Pred desiatimi rokmi som sa pustil do badania po mojich predkoch Pavlovičovcoch. Počiatočná myšlienka zistiť rodokmeň prerástla za tých 10 rokov až do takého stavu, že ak by som mohol pracovať v oblasti historie, okamžite by som to išiel robiť. Za desať rokov som zhromaždil množstvo informácií o mojich predkoch a ďalších príbuzných gréckokatolíckych kňazoch Pavlovičovcoch, ktorí pôsobili hlavne v oblasti Makovice. Informácie momentálne siahajú až do roku 1693. Všetko som spracoval do knižnej podoby (obdobie 1693 – 1900, teda od momentálne najstaršej zmienky o grk. kňazoch Pavlovičovcoch až po úmrtie Alexandra, posledného z Pavlovičovcov, ktorý bol grk. kňazom). Kniha by mala byť realizovaná v druhej polovici 2010 roku pri príležitosti 110. výročia úmrtia Alexandra. Naďalej zhromažďujem všeto, čo sa týka mojich predkov, ale hlavne Alexandra Pavloviča.

Dalšie informácie o mne môžete nájsť aj na mojej web stránke www.pavlovics.com

Rudolf Pavlovič, Prešov

(V některém z dalších čísel otiskneme část rozsáhlejšího textu pana Pavloviče, který nám zaslal později.)